

ISRAËL. 7 OKTOBER

Voor Gal,
een man van vrede, niet teruggekomen uit de oorlog

7 oktober 2023

Inhoud

Voorwoord door Rudi Vranckx	9
Rouw: een inleiding	13
Sderot	27
Uitstapje naar de Dode Zee	45
Van Odessa naar Ashkelon	57
Ofakim	71
De Negev-bedoeïenen	85
Vaders en zonen	97
Oorlogsvoering: Een geschiedenis, 1948-2024	127
De rave	135
Naar kibboets Be'eri en terug	167
Van Kathmandu naar kibboets Alumim	217
Waarschuwing: een geschiedenis van Gaza	233
Simchat Torah 5702/1941 – Simchat Torah 5784/2023	241
Slachtoffers van verdriet	251
Vliegers en grafredes	269
Nawoord door Joshua Cohen	281
Dankwoord	286

VOORWOORD

Door Rudi Vrankcx

9/11. 3/22. 2/24. En nu dus 10/7. Een combinatie van cijfers. Niet zomaar, niet willekeurig. Het zijn symbolen geworden van terrorisme, van oorlog, destructie en nodeloos bloedvergieten. Het zijn data die in ons geheugen zijn gegrift. Ik herinner ze mij als was het de wereld van gisteren. Toen twee vliegtuigen zich op 11 september 2001 in de Twin Towers van New York boorden, taxiede mijn vliegtuig op de landingsbaan van Casablanca in Marokko. Op 22 maart 2016 hadden we onze filmopnames geschrapt in de inkomhal van Zaventem. Net op tijd. En de inval van Rusland in Oekraïne op 24 februari 2022 schudde mij brutaal wakker uit een vredesdroom, en samen met mij het hele Europese continent. Op 7 oktober 2023 veranderde Israël, het leven van de Israëli's en de Palestijnen, en bij uitbreiding de toekomst van het hele Midden-Oosten. Een terreuraanval van Hamas zonder voorgaande was de aanleiding, de oorzaak, maar niet het begin. Als reporter die al 35 jaar dit conflict op de voet volgt, besefte ik die zaterdagochtend direct dat alle demonen zouden worden losgelaten.

Ik reisde onmiddellijk af naar Israël en trof een land aan met een collectief trauma. Toen ik iemand van een kibboets in de buurt van Gaza belde, kon die alleen maar schreeuwen van ellende: 'Een pogrom! Een pogrom!' Een verwijzing naar de moordende Jodenvervolgingen in Europa in duistere tijden. Als reporter is er een tijd voor afstand, voor analyse, en een tijd voor empa-

thie. Toen ik in 1995 in Tel Aviv was ten tijde van de moord op de Israëliische premier Yitzhak Rabin door een joodse extremist, werd ik door een hele generatie jongeren ondergedompeld in een bad van verdriet. Het was het verlies van de hoop op vrede. Nu werd ik overspoeld door een golf van wraakzucht en de roep om vergelding. De vrede, die was immers al lang op sterven na dood.

Enkele maanden later kreeg ik de kans om de familie van slachtoffers en gegijzelden te vergezellen naar de plaats waar droom en gruwel elkaar kruisten, het bos bij Re'im waar het Nova-festival plaatsvond. Duizenden jongeren waren er meegesleept in een wereld van muziek en verdraagzaamheid. Het waren die jongeren die misschien wel het meest binnen de Israëliische samenleving de hoop op vrede meedroegen. Net zij werden weggeveegd door de razernij van Hamas. Toch werd ik getroffen door nog een andere paradox. Een raveparty onder de noemer 'vriendschap, liefde en oneindige vrijheid' vond plaats op de meest onwaarschijnlijke plek, vlak bij een fundamentalistisch bastion in handen van Hamas en vooral vlak bij een plek zonder toekomst, Gaza, een grote openluchtgevangenis met meer dan twee miljoen mensen. Twee werelden die niet meer van elkaar konden verschillen. Venus en Mars, het paradijs en de hel.

De herdenkingsplechtigheid met de families in Re'im voelde aan als balsem op een rauwe open wonde. De foto's van de doden stonden op het festivalterrein opgesteld als schrijn. De muziek van toen speelde ter nagedachtenis. Duizenden jongeren probeerden tijdens die fatale dag, 7 oktober, te vluchten. Velen naar de bunkers naast het festivalterrein. Maar wie daar verscholen zat, werd gedood of gekidnapt. Zoals Or, de broer van Michael. Michael vertelt me hoe zijn broer overleefde, bedolven onder de lichamen van enkele slachtoffers. Hij werd gegijzeld. Dat is ook het lot van Omer. Diens broer Amit is de eerste die me na drie maanden oorlog en bloedvergieten hoop geeft. Zijn boodschap: 'Ik wil geen wraak, ik wil alleen maar m'n broer terug. Ik wil dat 't stopt en

alle gegijzelden weer veilig thuiskomen, niets meer. Wraak houdt de spiraal van geweld gaande. We moeten die doorbreken.’

Het lijkt alsof bij de families van de slachtoffers de menselijkheid een grotere plaats in hun hart inneemt dan bij anderen. Hun boosheid richt zich op het falen van de politiek, het onvermogen of de onwil van deze generatie leiders om een andere oplossing dan geweld te zoeken. Nergens ter wereld neemt de geschiedenis en het leed dat ermee gepaard gaat zo’n plaats in het hart en hoofd in als hier, bij Israëli’s, en evenzeer bij Palestijnen. Na de moord op Rabin, bijna dertig jaar geleden, was er alleen nog maar plaats voor daders en slachtoffers. Voor terreur en wraak. Ik weet nog als was het gisteren hoe de macht van Hamas en van Nethanyahu groeiden op een voedingsbodem van haat voor elkaar.

Toch blijft het belangrijk om op zoek te gaan naar de stem van de rede. Die vond ik begin 2024 nog steeds bij Ami Ayalon, een oud-baas van de veiligheidsdienst ShinBeth. Een man die oorlog kende, en terreur, maar ook de prijs die betaald moet worden voor wie een uitweg zoekt. ‘7 oktober dwingt ons om alles opnieuw in vraag te stellen’, bezwerde hij me. ‘Je kunt geen veiligheid vinden zonder rechtvaardigheid en mensenrechten voor je bureu.’ Ik moest direct denken aan mijn bezoek aan Gaza tijdens de vorige oorlogen. Tenslotte is de huidige Gaza-oorlog al de vijfde uitbarsting van geweld en vergelding deze eeuw. Ik ging tien jaar geleden al met een psycholoog op bezoek bij Palestijnse kinderen. Ze hadden alleen maar een jeugd van verlies, gruwel en verdriet gekend. Sommigen konden niet meer praten door de trauma’s. Anderen sloten zich af in een wereld van woede. Op 7 oktober vroeg ik me af of sommige van die jongeren op hun motorfietsen meereden in die uitbraak van razernij en destructie. Nu, een jaar later, is het aantal kinderen dat dit opnieuw meemaakte een veelvoud. Had de geschiedenis er anders kunnen uitzien? Welke les leert ons dit?

Nee, 10/7 is niet het begin. Het is een nieuw afschuwelijk hoofdstuk in dezelfde tragedie, slachtoffers en daders in een

rondedans die zich eindeloos herhaalt. 10/7 gaat over schuld en boete. Ik vind alleen maar een schamel houvast in de woorden van Hannah Arendt, een joodse filosofe uit de vorige eeuw: 'Macht wordt alleen verwerkelijkt waar woord en daad niet uit elkaar gegaan zijn, waar woorden niet leeg zijn, en daden niet brutaal, waar woorden niet gebruikt worden om intenties te verbergen... en waar daden niet gebruikt worden om geweld te plegen en te vernietigen, maar om relaties tot stand te brengen en nieuwe werkelijkheden te scheppen.' Staat er een nieuwe generatie leiders op die het leed van de andere wil zien, van wie de woorden niet leeg en de daden niet brutaal zijn?

Dit boek is een aanrader voor wie zich niet wil verschuilen in de tunnel van het eigen gelijk. Van het eigen leed ook. Voor wie wil begrijpen voorbij de dagelijkse beelden van deze waanzin. Lee Yaron omschrijft zichzelf als een kleindochter van vluchtelingen en overlevenden. Een jood, een Israëli en een vrouw. En een verdediger van de rechten van alle volkeren tussen de Jordaan en de Middellandse Zee. Lee Yaron heeft altijd gepleit voor democratie en mensenrechten van Israël's en Palestijnen, Joden en Arabieren. Ik kan me geen betere pen indenken om deze vreselijke episode uit de eenentwintigste eeuw vast te leggen. Dit boek ligt op het snijpunt van journalistiek en orale geschiedschrijving dankzij de interviews met honderden betrokkenen. Het vastleggen van de geschiedenis voor ze vervaagt en vervormd wordt en bovenal het duiden ervan, zodat ook buitenstaanders ze kunnen begrijpen: dat is waar dit boek voor staat. Niet met de stemmen van politici, maar met de getuigenissen van de mensen zelf, in al hun diversiteit. Lee Yaron geeft toe dat dit boek het leed van de slachtoffers aan Israelische kant vertelt. Tegelijk wacht ze op boeken van haar Palestijnse collega's, die het verhaal moeten brengen van de tienduizenden onschuldige Palestijnse slachtoffers. In deze vreselijke tijd hebben we meer dan ooit behoefte aan mensen als Lee Yaron en boeken als dit. Aan beide kanten van de scheidingsmuur.

ROUW: EEN INLEIDING

‘Sjiva zitten’, een joodse traditie – een rituele rouwperiode na een overlijden – is afgeleid van het Hebreeuwse woord *sheva*, dat ‘zeven’ betekent.

In het boek Genesis rouwde Jozef zeven dagen ‘diepbedroefd en met veel smart’ nadat hij zijn vader Jacob had begraven. In het profetische boek Job verliest Job zijn vrouw, zijn zeven zonen en zijn drie dochters, waarna zijn vrienden hem – in het stof – op de grond laten zitten en hem zeven dagen en zeven nachten proberen te troosten.

Vele duizenden jaren later volgt dit ritueel in het Bijbelse land en in joodse gemeenschappen wereldwijd nog steeds de oude formule. De rouwperiode van zeven dagen begint op de dag van de begrafenis, wanneer de naaste familie verplicht gaat ‘zitten’. In deze periode is elke gelijkenis met de dagelijkse routine verboden: een rouwende mag niet werken of koken, het huis schoonmaken of zich wassen. Hij blijft in het huis van de overledene, zit zo dicht mogelijk bij de grond en belichaamt hiermee de diepte van zijn verdriet. De deur blijft open voor iedereen die wil komen troosten, het is hun rol om de dagelijkse taken van de familie te helpen uitvoeren. Gedurende deze periode onthoudt de rouwende zich ook van plezier. Hij scheurt zijn kleding stuk als teken van de scheur in de ziel en het weinige belang dat aan aardse goederen wordt gehecht. Hij bedekt de spiegels, zodat er geen afleiding van uiterlijke schijn is wanneer zijn blik naar binnen is

gericht. De rouwende begroeten met een aanspreking waarin de stam *shin-lamed-mem* is te horen, de Semitische oorsprong van het Hebreeuwse *sjalom* (en het Arabische *salām*), is verboden; er mag in deze rouwperiode niet naar vrede gestreefd worden. Op de zevende en laatste dag wordt iedereen die zijn medeleven is komen betuigen gevraagd de rouwende te ‘wekken’ en hem te helpen opstaan; verdriet, de heftigste emotie, moet een formeel einde krijgen.

Zeven volledige dagen, zo lang had God nodig om de wereld en al het leven te scheppen, maar het is amper genoeg voor ons mensen om te rouwen om een enkel leven, om onze smart te overstijgen.

Het jodendom, met geboden die ieder aspect van het menselijke leven bepalen, van de geboorte tot de dood, geeft weinig sturing voor de manier waarop de *sjiva* gehouden moet worden na een bloedbad als dat van 7 oktober 2023 – *shiva b’October* in het Hebreeuws – of de oorlog die erop volgde.

Als je je zoon, je dochter, je moeder en je echtgenoot kwijtraakt op een en dezelfde dag, moet je dan om hen samen rouwen of is er een volgorde? Moet je zeven dagen *sjiva* zitten voor ieder afzonderlijk of een hele week lang voor iedereen samen? En wat doe je als er geen lichaam is om te begraven? Of als het lichaam gegijzeld wordt – begin je dan te rouwen zonder een begrafenis of wacht je tot het lichaam terug is? Of als het lichaam niet meer heel is, begraaf je dan de onderdelen? Rouw je om een lidmaat of een tand? En welke rol spelen de troosters als ook zij rouwenden zijn? Hoe eindigt de *sjiva* zonder een routine om op terug te vallen, zonder een huis om naar terug te keren, vooral als je ook nog eens midden in een oorlog zit?

Toen ik dit boek schreef en honderden diepbedroefde ouders en kinderen sprak, overlevenden en mensen die als eersten ter plaatse waren, ging ik op zoek naar antwoorden op deze vragen – naar een manier om te rouwen en een manier om weer op te staan, om weer ‘*sjalom*’ te kunnen zeggen.

Op 7 oktober 2023 – de sabbat en Simchat Torah, de laatste dag van het Loofhuttenfeest – lanceerden leden van Hamas, medestanders binnen de Palestijnse Islamitische Jihad en acht andere groeperingen een operatie waarvoor ze minstens drie jaar hadden getraind. Ze staken de grens met Gaza over, vielen aan vanaf land, vanaf zee en vanuit de lucht, en slachtten zonder onderscheid burgers af in wat een van de vreselijkste terroristische aanslagen in de moderne geschiedenis werd. Om het met de woorden van president Biden te zeggen: ‘De dodelijkste dag voor de joden sinds de Holocaust.’

In minder dan 24 uur slaagden zo’n 3000 terroristen erin meer dan 1200 mensen te vermoorden en zo’n 250 mensen te ontvoeren – voornamelijk Israëliische burgers, maar ook mensen uit meer dan dertig andere landen. Mensen die net wakker waren geworden, kleine kinderen, bejaarden, neergeschoten, neergestoken, levend verbrand; ze werden gemarteld, verkracht en doelbewust geamputeerd – helse taferelen die veel van de terroristen vastlegden en wereldwijd de ether in stuurden. Hele gemeenschappen werden vernietigd en honderdduizenden Israëli’s werden gedwongen hun huizen te verlaten, ze werden vluchtelingen in eigen land.

Na het bloedbad trok Israël ten oorlog en bestookte Gaza met ongekende toorn, met het oog op de vernietiging van Hamas – een terroristische organisatie die gezworen heeft Israël te vernietigen, die Gaza al bijna twintig jaar bestuurt en die stevig verankerd is in het hart van de burgerbevolking.

Wanneer ik dit boek schrijf, zijn volgens het ministerie van Gezondheid van Gaza al meer dan dertigduizend Gazanen gedood in deze oorlog. Veel van degenen die het leven lieten, zijn onschuldige burgers, onder wie duizenden kinderen. Volgens de Verenigde Naties zijn bijna twee miljoen Gazanen ontheemd en is zo’n 70 procent van alle woningen op het grondgebied vernield, en bovendien de meeste ziekenhuizen, markten, scholen en moskeeën. De gewone Gazanen betalen een onvoorstelbare prijs. Ze